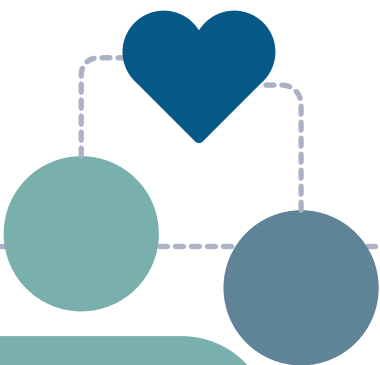
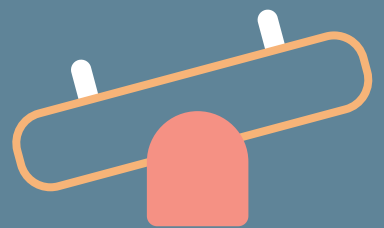
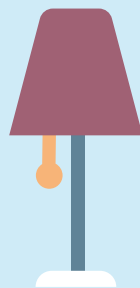
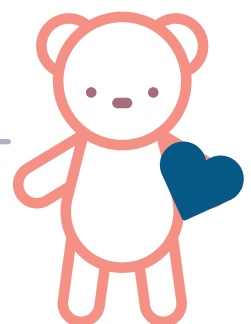
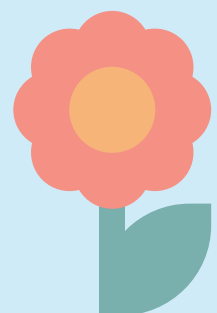

Vanemlus vägivallatu lapsepõlve nimel

Positiivne vanemlus kehalise karistamise
lõpetamise saavutamiseks

NON-VIOLENT
childhoods

Kirjastaja	Council of the Baltic Sea States Secretariat / Läänemeremaade Nõukogu sekretariaat, Slussplan 9, PO Box 2010, 103 11 Stockholm, Rootsi
Autor	Olivia Lind Haldorsson
Toimetajad	Turid Heiberg ja Maria Corbett
Programmi partnerid	Läänemeremaade Nõukogu; Eesti Sotsiaalministeerium; Soome Sotsiaal- ja tervishoiuministeerium; Läti Hoolekandeministeerium; Poola laste õiguste ombudsman; Rootsi Tervishoiu- ja sotsiaalministeerium; Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatus
Panustavad eksperdid	Staffan Janson ja Daja Wenke; Helen, Katariina, Linda, Linda, Matilda ja Rain Erik Eesti Lastekaitse Liidu Noortekogust
Panustajad	Eesti: Kristel Amjarv, Andres Aru, Monica Jaanimets, Joanna Karu, Pille Kuldkepp, Ly Kasvandik, Eve Liblik, Enelis Linnas, Triin Lumi, Kaileen Magi, Sirje Rass, Tiina Valvas, Piret Visnapuu-Bernadt. Soome: Jukka Makela. Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatus: Eloise Di Gianni. Island: Edda Vikar Gudmundsdottir. Läti: Kristina Freiberga ja Zanda Rūsiņa. Leedu: Audrone Bedorf. Malta: Sharon Attard. Norra: Elise Skarsaune. Poola: Ewa Jarosz ja Renata Szredzinska. Rootsi: Ulf Axberg, Eva Bellander, Doris Nilsson, Susanna Nordh, Bengt Soderstrom. LMN sekretariaat: Shawna von Blixen ja Marlene Riedel
Kujundus	Myah Design www.myahdesigns.com
Loovmeeskond	Shawna von Blixen ja Marlene Riedel

ISBN: 978-91-984818-7-7

Selle töö on litsentsinud Läänemeremaade Nõukogu rahvusvahelise litsentsi „Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License“ alusel. Litsentsi koopia vaatamiseks külastage aadressi <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0>

Kas soovite selle trükise tõlkida?

Palume ühendust võtta Läänemeremaade Nõukoguga, et saada lisateavet formaadi, akrediteerimise ja autoriõiguste kohta.

sisukord

programm „vägivallatu lapsepõlv“..... 1

01

sissejuhatus ja peamised põhimõtted 4

02

vanemlus muutuvast maailmas 6

03

positiivne vanemlus..... 10

- 3.1 lähenemised positiivsele vanemlusele 10
- 3.2 positiivse vanemluse programmid 11

04

positiivse vanemluse algatuste põhimõtted 14

- 4.1 laste õigused 14
- 4.2 uuringupõhisus 15
- 4.3 tõenduspõhisus 15
- 4.4 kaasatus 17
- 4.5 koostöö 19

05

tegevus positiivse vanemluse nimel 22

- 5.1 otstarve, eesmärgid ja põhimõtted 22
- 5.2 programmivalik 23
- 5.3 tõendid ja hindamine 23
- 5.4 vahendid ja kulutõhusus 23
- 5.5 rakenduskava 24
- 5.6 positiivse vanemluse algatuse väljatöötamise raamistik 25

programm „vägivallatu lapsepõlv“

Maailma muutes: vägivallatust lapsepõlvest saab tegelikkus

Laste kehalise karistamise kõigjal, ka kodus, keelustava riikliku seaduse vastuvõtmine on märgilise tähendusega saavutus. Sellega öeldakse selgelt välja, et kehaline karistamine on lastevastase vägivalla vorm, mis ei ole enam ühiskondlikult vastuvõetav ega õiguslikult lubatav. Kui keeld on paigas, siis on ühiskonnad ja riigid kohustatud investeerima selle tõhusasse rakendamisse. Riigid üle maailma seisavad selle väljakutsega silmitsi ning laste kehalise karistamise keelustamise eesmärk on nüüdseks kindlalt sees nii riiklikes kui ka piirkondlikes tegevuskavades.

Läänemere piirkond on laste jaoks pea „kehaline karistaminevaba tsoon“, sest 10 11-st selle piirkonna riigist on keelustanud kehalise karistamise igasuguses olukorras. Rootsi oli esimene riik maailmas, mis kehtestas seadusliku keelu aastal 1979; järgnesid Soome (1983), Norra (1987), Taani (1997), Läti (1998), Saksamaa (2000), Island (2003), Poola (2010), Eesti (2015) ja Leedu (2017). Vene Föderatsioonis ei ole seaduslikku keeldu veel sisse viidud.

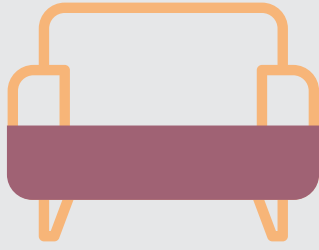
Läänemere piirkond on mitmekesine. Kui teatud riikidel selles piirkonnas on seadusliku keelu rakendamisel pea 40-aastane kogemus, siis teised on alles alustamas teekonda, tagamaks vägivallatu lapsepõlv. Programm „Vägivallatu lapsepõlv“ põhineb piirkonnas muutusi läbiviijate suurepärasel pühendumusel ja eestvedamisel. Need isikud on poliitikud, riigiteenistujad, teenuseosutajad, praktikud, teadlased, eestvedajad, meedia ja kodanikud, sealhulgas lapsed, noored ja lapsevanemad.

Läänemere piirkonna arengutest järeldeb, et hoiakuid ja käitumisi on võimalik muuta ning et ühiskonnannorme saab kujundada positiivset ja vägivallatut lastekasvatamist soosivaks. Riiklike keeldude jõustudes on üha enam lapsevanemaid lakanud lastekasvatases kasutamast kehalist karistamist. Vaatamata saavutatud edusammudele kogevad liigagi paljud lapsed jätkuvalt füüsilist ja vaimset vägivalda või alandavat ja sobimatut kohtlemist.

Programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ eesmärk on edendada laste kehalise karistamise keelu täieulatuslikku rakendamist Läänemere piirkonnas läbi koostöölise, paljusid sidusrühmi hõlmava planeerimise ja tegevuse. Tööprogrammi juhib Läänemeremaade Nõukogu sekretariaat ning kaasrahastajaks on Euroopa Komisjon. Projekti toetavad viis riiklikku partnerit Läänemere piirkonna ministereidest ja riiklikest institutsioonidest: Eesti Sotsiaalministeerium; Soome Sotsiaal- ja tervishoiuministeerium; Läti Hoolekandeministeerium; Poola laste õiguste ombudsman; Rootsi Tervishoiu- ja sotsiaalministeerium. The Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children (Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatus) on programmi rahvusvaheline partner.

Programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ raames on välja töötatud juhendaruannete komplekt ja lapsevanematele, lastele, praktikutele, eesseisjatele ja poliitikakujundajatele mõeldud kampaania. Igas aruandes keskendutakse konkreetsele teemale; on olemas sammsammulised juhised, koduses olukorras keelu rakendamise juhtnõõrid, positiivset lastekasvatust puudutav ja teadlikkuse suurendamise kampaaniad, osutatakse teenuseid ja jälgitakse edusamme. Lisaks suurendatakse kampaaniaga teadlikkust kehalise karistamise kahjulikust mõjust ning sellest, kui oluline on laste jaoks, et on olemas usaldatavad täiskasvanud, kelle poole pöörduda. Aruannete ja kampaaniatega pakutakse inspiratsiooni ning antakse juhendstandardid ja praktilised vahendid, et ühiskondi muuta ja teha vägivallatust lapsepõlvest tegelikkus. Kuigi aruanded põhinevad Läänemere piirkonna kogemusel, antakse neis edasi peamised põhimõtted ja tuuakse esile parimad praktikad, mis on olulised mitte ainult piirkonna 11-s riigis, vaid kogu Euroopas ja kaugemalgi.

Lisateave aruannete ja kampaaniate kohta on saadaval aadressil www.childrenatrisk.eu/nonviolence

01

sissejuhatatus ja peamised põhimõtted

Vägivallatu, positiivne vanemlus on laste kehalist karistamist keelustavate riiklike seaduste eduka rakendamise peamine alustala.

Tänapäeval on mitmeid positiivse vanemluse algatusi, mille eesmärgiks on aidata lapsevanemaid vanemaks olemise väljakutsetega hakkama saamisel. Algatustega soovitakse vanemat toetada strateegiate ja oskuste arendamisel, mille abil liikuda kehalise karistamise kasutamise juurest selliste vägivallatute tegevusteni, millega luuakse ja tagatakse tugev ja positiivne suhe lapsega. Positiivse vanemlusega vähendatakse tõenäosust, et vanemad oma lapsi füüsiliselt ja emotsionaalselt väärkohtlevad ning parentatakse vanema-lapse suhteid.

See juhendaruane algab aruteluga teemal, kuidas on vanemlus muutumas maailmas edasi arenenud. Käsitletakse positiivse vanemluse olemust ja antakse lühike ülevaade universaalsetest, indikatiivsetest ja selektiivsetest algatustest. Tutvustatakse peamisi põhimõtteid, millele on üles ehitatud positiivset vanemlust edendavad algatused. Juhendaruande lõpus on toodud soovitusel riikidele positiivse vanemluse algatuste vahel valiku tegemiseks, lähtudes eriti Läänemere piirkonna riikide kogemusest.

PEAMISED PÕHIMÕTTED

Selles juhendaruandes on toodud järgmised peamised põhimõtted:

- Laste kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks on olemas tugev õiguslik, ühiskondlik ja teaduslik alus. Edusammud kogu maailmas näitavad, et lapsevanemate hoiakuid ja käitumist on võimalik muuta.
- Positiivne vanemlus on katusmõiste, mis hõlmab erinevaid lähenemisi laste kasvatamisele ilma vägivallata, sealhulgas kehalise karistamiseta. Positiivse vanemluse raames mõistetakse, et struktuur ja piirid on vanemluses olulised ning et laste kasvatamiseks on kehalise karistamise asemel tõhusamad ja vähem kahjulikud viisid.
- On olemas mitmed positiivse vanemluse

programmid, sealhulgas ülemaailmsed ennetuskampaaniad, tugiteenused ning personaalsed ja gruppidele mõeldud haridusprogrammid. Programmidega soovitakse muuta norme, hoiakuid ja lapsevanemate käitumist, et lõpetada laste kehaline karistamine. Programmides kasutatakse erinevaid meetodeid, neil on erinevad sihtrühmad ja neid kasutatakse erinevates kontekstides.

- Positiivsele vanemlusele on erinevaid lähenemisi, sealhulgas käitumuslikud ja õigustepõhised. Nende lähenemiste põhjal on välja töötatud mitmesugused positiivse vanemluse programmid, muuhulgas „universaalsed“ ennetuskampaaniad, „selektiivsed“ tugiteenused ja „indikatiivsed“ individuaalsed ja gruppidele mõeldud haridusprogrammid.
- Viis peamist põhimõtet, millele rajada tõhusad ja lapsekesksed tegevused positiivse vanemluse edendamise eesmärgil, on järgmised:
  - laste õigused,
  - uuringupõhisus,
  - tõenduspõhisus,
  - kaasatus,
  - koostöö.
- Välja on töötatud raamistik, mis aitab valida konkreetse konteksti ja konkreetsele sihtgrupile sobiva programmi, keskendudes järgmistele kaalutlustele:
  - otstarve ja eesmärgid,
  - põhimõtted,
  - lähenemise tüüp,
  - programmi tüüp,
  - meetodid,
  - tõendid,
  - vahendite leidmine,
  - rakendamine,
  - mõjuhindamine.

02

vanemlus muutuv maailmas

Ajalooliselt on sageli peetud õigeks, et vanemad võivad oma lapsi karistada vägivalda kasutades ilma, et neid selle eest vastutusele võetaks. Laste kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks on täna olemas tugev õiguslik, ühiskondlik ja teaduslik alus. Edusammud kogu maailmas näitavad, et lapsevanemate hoiakuid ja käitumist on võimalik muuta.

Läbi ajaloo on laste staatus ja arusaam lastest olnud keskse tähtsusega vanema-lapse suhetes ning selles, kuidas lapsi kasvatati. Ajalooliselt on lapsi sageli nähtud oma vanemate omandina, kellel puuduvad oma isiklikud õigused. Selle tulemusena on peetud tõeks, et täiskasvanud võivad lapsi karistada, kasutades vägivalda.

Laste kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks on täna olemas tugev õiguslik, ühiskondlik ja teaduslik alus, millest tuleneb vägagi selgelt, et lastevastase vägivalla ükskõik millised vormid on vastuvõetamatud. Ülemaailmne liikumine, mis pooldab kehalise karistamise keelustamist seaduse tasandil ning lastevanematele pakutava toe tõhustamist oma lastega positiivsete suhete loomiseks, kasvab pidevalt. Selline edasimineku on saavutatud läbi mitmete kanalite, sealhulgas teadusuuringud, ühiskondlik muutumine ja seadusreform.

Laste tunnustamine õiguste omajatena vaidlustab arusaama, et vanemad „omavad“ oma lapsi või et neil on oma laste üle absoluutsed õigused. Lapsevanematel ja hooldajatel on ikkagi peamine roll laste kasvatamisel ja arengus, kuid rõhuasetus on kohustusel tegutseda laste parimates huvides ja aidata teostada laste õigusi, sealhulgas õigus vägivaldlatule lapsepõlvele.

Teadusuuringutega on saadud uusi teadmisi lapse arengust ning kehalise karistamise negatiivsest mõjust laste tervisele ja arengule, muutes nii arusaama tõhusast vanemlusest, mis karistamise asemel tegeleb laste arenevate võimete optimiseerimise ja toetamisega.¹ Ühiskondlik progress – muuhulgas sotsiaalkindlustus, sooline võrdõiguslikkus, lastehoid ja rahvatervis – on tekitanud sellise ühiskondliku konteksti, milles lastevastast vägivalda saab ennetada ja tuvastada, näiteks sünnituseelse ja -järgse hoolduse, laste korrapärase tervisekontrollide ja lastekaitseteenistuste poolt peredele pakutava toega.

Lapsed õiguste omajatena: veel üks ülioluline areng on see, et järjest enam tunnustatakse lapsi täieõiguslike inimestena, kellele on rahvusvahelistes, piirkondlikes ja siseriiklikes õigusaktides tagatud õigus väärrikusele, osalemisele ja kaitsele kõikide vägivallavormide vastu; pea ülemaailmselt on vastu võetud ÜRO lapse õiguste konventsioon. ÜRO lapse õiguste konventsioon keelustab sõnaselgelt kõik lastevastase vägivalla vormid.² ÜRO lapse õiguste komitee on kinnitanud, et igasugune kehaline karistamine, olgu see kui kerge tahes, rikub laste õigusi, seda ka siis, kui karistajateks on lapsevanemad kodustes tingimustes.³

Mitmed teisedki valitsustevahelised organisatsioonid ja inimõiguste asutused on ühel nõul, et kehalise karistamise lõpetamine on õiguslik kohustus. Euroopas on Euroopa sotsiaalsete õiguste komitee leidnud, et

1 Joan E. Durrant ja Ashley Stewart-Tufescu, "What is "Discipline" in the Age of Children's Rights?" (Mis on „distsipliin“ laste õiguste ajatül?) (2017) 25(2) Intl J Child Rts 360.

2 ÜRO lapse õiguste konventsiooni artikkel 19; artikkel 38, mis keelustab piinamise ja muu julma, ebainimliku või alandava kohtlemise või karistuse; artikkel 28(2) mis kohustab osalisriiki rakendama „kõiki vajalikke abinõusid, et distsipliin koolis vastaks lapse inimväärikusele ja oleks kooskõlas käesoleva konventsiooniga“

3 Lapse õiguste komitee, üldmärkus nr. 8 (2006) seoses lapse õigusega kaitsele kehalise karistamise ja muude julmade või alandavate karistusvormide vastu.

osalisriigid, mis ei ole kehalist karistamist keelustanud, rikuvad parandatud sotsiaalhartaat. Veelgi enam, Euroopa Nõukogu Parlamentaarne Assamblee, mis koondab parlamendisaadikuid kõigist 47 liikmesriigist, on vastu võtnud soovitusel, milles kutsutakse Euroopat üles saama „kehalise karistamise vabaks tsooniks“.

Euroopa Inimõiguste Kohus on teinud kehalise karistamisega seoses olulisi otsuseid. Kohus on kinnitanud, et kohaldades lastele kodus või koolis kehalist karistamist rikutakse Euroopa inimõiguste konventsiooni artiklit 3, millega keelustatakse alandav karistus.⁴ Konkreetsetes asjades leidis kohus, et risk, et lapsi pekstakse kepiga süstemaatiliselt ja regulaarselt, õigustas laste asendushooldusele paigutamist.⁵ Kohus on ka rõhutanud, et õiguseid eraelule või pereelule või usuvabadusele ei saa kasutada asjakohaste argumentidena, et mitte keelustada igasugune kehaline karistamine.⁶

Üleameerikaline inimõiguste komisjon seisab samuti kehalise karistamise seadusega keelustamise eest.⁷ Veelgi enam, järjest rohkem riike on kehalise karistamise kasutamise seadusega keelustanud. Tänapäevaks on 54 riiki keelustanud igasuguse laste kehalise karistamise, sealhulgas perekonna kodus aset leidva. Veel vähemalt 56 riiki on väljendanud kindlat kavatsust sisse viia täiemahuline keeld.⁸

Miks kasutavad lapsevanemad kehalist karistamist? Siiski kasutavad paljud vanemad jätkuvalt kehalist karistamist oma laste „harimiseks“. Lapsevanemad võivad näha vägivalda laste õpetamiseks ja kontrolli all hoidmiseks normaalse ja sobiva viisina. Mõned vanemad võivad tunda end kohustatuna järgima vägivaldseid vanemlusmeetodeid heakskiitvaid pikaajalisi hoiakuid, uskumusi ja kultuurilisi praktikaid või on nendest mõjutatud. Vanemlus on lapsevanematele kohati tõsine väljakutse. Vahel tuleneb kehalise karistamise kasutamine stressist, pingetest ja vihast, samuti piiratud teadmistest selle kohta, kuidas keerulistes olukordades käituda vägivaldalt. Kehalise karistamise kasutamine võib olla ka kasinate suhtlusoskuste või emotsioonide kontrollimise või väljendamise suutmatuse tulemus. Lisaks ei pruugi vanemad olla teadlikud sellest, kuidas nende teod lapsi mõjutavad ja sellest, et vägivald mõjub negatiivselt lapse tervisele ja arengule.

Asjaolu, et vaatamata positiivsetele arengutele ja lastevastase vägivalda lõpetamise algatustele kasutavad paljud vanemad jätkuvalt kehalist karistamist, näitab, et vanemaid on vaja toetada alternatiivsete strateegiate ja lähenemiste leidmisel oma laste kasvatamise väljakutsega toime tulemiseks. Edusammud üle maailma näitavad, et individuaalset käitumist on võimalik muuta. Edu saavutamiseks

on vaja tugevat alust ja meetmeid, millega kaotada iganenud hoiakud ja uskumused ning juurutada uued ideed ja praktikad. Paljudes ühiskondades nähakse lapsi omandina või „väljaõppel olevate täiskasvanutena“. Aja jooksul on laste staatus perekonnas ja kogukonnas laiemalt ühiskonniti dramaatiliselt muutunud. Tulemusena on edasi arenenud ka vanemlus, distsiplineerimise mõiste on üle vaadatud ning lapsevanematele on antud vägivaldset vanemlusstrateegiaid.

Rootsi on rabav näide muutusest, mis on võimalik kehalise karistamise seaduskeeluga seotud kõrge teadlikkuse taseme ja ühiskondliku toetuse loomise osas. Seaduse vastuvõtmisele eelneva aja ja sellele järgneva 40 aasta jooksul on toimunud märkimisväärne muutus selles, kuidas lapsi nähakse ja koheldakse. Lapsi peetakse õiguste omajateks ja ühiskonna liikmeteks, kellel on absoluutne õigus vabadusele kõikidest vägivaldavormidest, sealhulgas kehalisest karistamisest. Kehalise karistamise kasutamine lapsevanemate poolt Rootsis on oluliselt vähenenud.⁹

4 Euroopa Inimõiguste Kohus, Tyrer v. UK, 1978, Campbell ja Cosans v. UK, 1982; Y v. UK, 1992; Costello Roberts v. UK, 1993; A v. UK, 1998

5 Tlapak ja teised v. Saksamaa (nos. 11308/16 ja 11344/16) ning Wetjen ja teised v. Saksamaa (nos. 68125/14 ja 72204/14) https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Minors_ENG.pdf

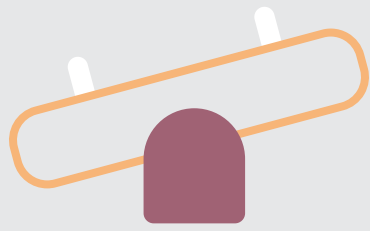
6 Euroopa Inimõiguste Kohus, Philip Williamson ja teised v. UK, 2000; esildis nr. 55211/0

7 Vt. näiteks <http://cidh.org/Ninez/CastigoCorporal2009/CastigoCorporal.teng.htm> and http://www.oas.org/en/iachr/media_center/PReleases/2014/074.asp

8 Ajakohase teabe saamiseks vt. ülemaailmse algatuse veebisaiti ee <http://www.endcorporalpunishment.org/>

9 Jernbro, C. & Jansson, S.: Violence against children in Sweden 2016 (Vägivald laste vastu Rootsis 2016). The Children's Welfare Foundation (Laste Hoolekande Sihtasutus), Rootsi, 2017. a. august

03

positiivne vanemlus

Positiivne vanemlus on katusmõiste, mis hõlmab erinevaid lähenemisi laste kasvatamisele ilma vägivallata, sealhulgas kehalise karistamiseta. Positiivse vanemluse raames mõistetakse, et struktuur ja piirid on vanemluses olulised ning et laste kasvatamiseks on kehalise karistamise asemel olemas tõhusamad ja vähem kahjulikud viisid. Positiivsele vanemlusele on erinevaid lähenemisi, sealhulgas käitumuslikud ja õigustepõhised, mis on aluseks paljudele erinevatele positiivse vanemluse programmidele.

Positiivne vanemlus on lai katusmõiste, mis hõlmab erinevaid lähenemisi lastekasvatamisele. Nende lähenemiste ühine joon on see, et toetatakse vägivallatut vanemlust ja kehalisest karistamisest eemaldumist.

On levinud valearusaam, et positiivse vanemluse raames ei kehtestata lapsele piire ja struktuuri. Vastupidi, positiivse vanemluse lähenemiste raames mõistetakse, et struktuur on laste kasvatamisel kesksel tähtsusega, kuid laste õpetamiseks ja kasvatamiseks on olemas teised, tõhusamad ja vähem kahjulikud viisid kui kehalise karistamise kasutamine.

Positiivse vanemluse oluline nurgakivi on konstruktiivne kahepoolne suhtlus vanema ja lapse vahel. Laste kasvades ja küpsemaks saades muutuvad nende vajadused, võimed, huvid ja väljakutsed. Positiivse vanemluse raames tagatakse, et suhtluses arvestatakse erinevas vanuses laste arenguliste omaduste ja vajadustega ning et suhtlust kohandatakse vastavalt. Suhtlus ei tohiks kunagi olla ähvardav või alandav.

3.1 LÄHENEMISED POSITIIVSELE VANEMLUSELE

Lähenemised positiivsele vanemlusele jagatakse vahetevahel kahte kategooriasse: käitumuslik („kerge“) ja õigustepõhine („tugev“) lähenemine positiivsele vanemlusele.¹⁰

3.1.1 KÄITUMUSLIK LÄHENEMINE

Käitumuslik („kerge“) lähenemine vanemlusele põhineb käitumuslikel teooriatel ja uskumusel, et lapse käitumist saab vormida sarrustuse ja tagajärgede teel. Selle lähenemisega toetatakse vägivallatuid strateegiaid, rajatakse tugevad vanema-lapse suhted, sarrustatakse lapse positiivset käitumist ja õpetatakse teatud kindlate reeglite järgimist.

3.1.2 ÕIGUSTEPÕHINE LÄHENEMINE

Õigustepõhine („tugev“) lähenemine vanemlusele põhineb täiskasvanu ja lapse vahelisel suhtel, vaadelduna inimõiguste vaatenurgast. Selle lähenemisega toetatakse vägivallatuid strateegiaid ja austust lapse kui kasvava ja õppiva indiviidi vastu. Vanemlust mõistetakse kui protsessi, mille käigus lapse teadmiste ja mõistmise arengut toetatakse ja juhendatakse.¹¹ Kõige alusena tuleb lõpetada igasugune tegevus, mis last alandab, hirmutab või kahjustab. Lapsevanema roll on pakkuda soojust ja struktuuri, last juhendada, aidata lapsel edu saavutada ja toetada lapse kasvu.¹² Ka antakse lastele võimalused end väljendada igas arengustaadiumis.

Nii käitumuslikku kui ka õigustepõhist lähenemist vanemlusprogrammidele toetavad teadusuuringud. Peamine erinevus nende kahe lähenemise vahel on see, et käitumuslikes programmides rõhutatakse laste käitumise vormimist, õigustepõhiste programmide

¹⁰ Vt. näiteks George Holden, Andrew Grogan-Kaylor, Joan Durrant & Elizabeth Gershoff (2017) 'Researchers Deserve a Better Critique: Response to Larzelere, Gunnoe, Roberts, and Ferguson' (Teadlased väärivad paremat kriitikat: vastus Larzelere'le, Gunnoe'le, Roberts'ile ja Ferguson'le), 53(5) Marriage & Family Review, 465-490

¹¹ Joan Durrant ja Ashley Stewart-Tufescu, 'What is "Discipline" in the Age of Children's Rights?' (Mis on „distsipliin“ laste õiguste ajastul?) (2017) 25(2) Intl J Child Rts 359-379

¹² Ibid.

rõhuasetus on aga laste juhendamisel ja nende arengu suunamisel. Valitud lähenemine (käitumuslik või õigustepõhine) mõjutab programmi raames õpetatavaid vanemlusmeetodeid. Käitumuslikus lähenemises võidakse keskenduda vanemate õpetamisele seoses piiride seadmise, sarrustuste ja reeglite rikkumise eest vägivaltatute tagajärgede kohaldamisega ning vanema-lapse vahelise tugeva kiindumussuhte toetamisele. Õigustepõhises lähenemises võidakse keskenduda vanemate abistamisele, tuvastamiseks arengulisi põhjuseid, mis tingivad lapse „väärkäitumise“ ja vanema-lapse konflikti ning sellele, kuidas vanemad saavad kasutada soojust, struktuuri, probleemilahendamist ja head suhtlust keeruliste olukordadega toimetulekul ja lapse vajaduste täitmisel.¹³ Vanemate suhtlusoskuste parendamine on sageli mõlemat tüüpi programmide oluline osa.

3.2 POSITIIVSE VANEMLUSE PROGRAMMID

On olemas mitmed positiivse vanemluse programmid, sealhulgas universaalsed ennetuskampaaniad, tugiteenused ning individuaalsed ja gruppidele mõeldud haridusprogrammid. Programmidega soovitakse muuta norme, hoiakuid ja lapsevanemate käitumist, et lõpetada kehalise karistamise kasutamine. Programmides kasutatakse erinevaid meetodeid, neil on erinevad sihtrühmad ja neid rakendatakse erinevates kontekstides.

Positiivse vanemluse algatused hõlmavad väga erinevaid tegevusi, sealhulgas ennetuskampaaniaid, tugiteenuseid ning individuaalseid ja gruppidele mõeldud haridusprogramme. Selliste tegevuste üldine eesmärk on muuta norme, hoiakuid ja/või lapsevanemate käitumist ning õpetada positiivset vanemlust, et võimaldada nihet karistavalt lastekasvatamiselt positiivse vanemluseni. Programmid pakuvad laia valikut meetodeid ja vahendeid, sealhulgas avalikud teabekampaaniad, positiivse vanemluse oskuste näost-näku või internetipõhine koolitus, terapeudi sekkumine, sotsiaalse võrgustiku loomine, medõde-vanem sekkumised ja koduvisiidid. Positiivse vanemluse programmidel võivad olla erinevad sihtrühmad, neis võidakse kasutada erinevaid meetodeid ning neid võib kategoriseerida kas universaalseteks, selektiivseteks või indikatiivseteks programmideks.¹⁴

3.2.1 UNIVERSAALSSED ENNETUSPROGRAMMID

Universaalsetel programmidel on lai sihtrühm, sealhulgas kõik vanemad olenemata nende taustast või riskist seoses vägivalga kasutamisega nende

laste vastu. Programmide tüüpiliseks eesmärgiks on hoiakute muutmine nii, et sihtrühmas muutub kehalise karistamise aktsepteerimine ja kasutamine vähem tõenäoliseks. Kuna sellised programmid on ennetavad ja universaalsed, siis ei märgistata nende raames teatud konkreetset gruppi või indiviidi.

NÄITED

Universaalsete programmide näited on avalikud teabe- ja meediakampaaniad, mis kujutavad endast tervete kogukondade ja rahvastike poole pöördumise kulutõhusat vahendit. Madala intensiivsuse ja laia haarde tõttu on sellised kampaaniad sageli kõige odavamad programmid elaniku kohta.¹⁵

Norras saab vanemlusega seotud tuge universaalselt läbi digitaalse platvormi – veebisaidi.¹⁶ Ekspertide ja lapsevanemate väljatöötatud veebisaidil pakutakse üksmeelil põhinevaid teadmisi, juhiseid, harjutusi oma enda käitumise üle järelemõtlemiseks ja lühivideoid teemadel, mille kohta lapsevanemad kõige sagedamini juhendamist otsivad. See platvorm põhineb rahvusvahelisel laste arengu programmil (International Child Development Programme – ICDP) ning toimib vastukaaluks mitteformaalsetele jutufoorumitele.

Universal preventive initiatives, such as home visits for Universaalsed ennetusalgatused nagu koduvisiidid uute vanemate juurde, kohtumised õdedega ja regulaarsed tervisekontrollid võivad osutada tõhusaks laste kehalise karistamise vähendamisel, kuna vanemad üldjuhul kuuluvad tervishoiutöötajate nõuandeid ja suhtuvad neisse austusega. Osades riikides on sellist tüüpi ennetusprogrammid mõeldud vaid „riskialtitude“ lapsevanematele; siiski on universaalne lähenemine tõhus viis jõudmaks laia sihtrühmani ja vältimaks märgistamist.

Mõnede positiivse vanemluse programmide raames pakutakse nii universaalseid kui ka selektiivseid programme. Näiteks koosneb käitumuslik „Triple P“ programm viiest järjest suureneva intensiivsuseastmega sekkumise tasemest. Esimene tase koosneb vanemluse teabekampaaniatest, sealhulgas koordineeritud teabekampaaniast, kus kasutatakse nii trüki- kui ka elektroonilist meediat, et suurendada teadlikkust vanemlusega seotud teemadest ja normaliseerida positiivse vanemluse programmides osalemist.¹⁷ Teistes positiivse vanemluse programmides pakutakse internetipõhiseid vahendeid, mille sihtrühmaks on terved rahvastikud ning keskendutakse nii hoiakute muutmisele kui ka positiivse vanemluse strateegiate õpetamisele.¹⁸

13 George Holden, Andrew Grogan-Kaylor, Joan Durrant & Elizabeth Gershoff (2017) 'Researchers Deserve a Better Critique: Response to Larzelere, Gunnoe, Roberts, and Ferguson' (Teadlased väärivad paremat kriitikat: vastus Larzelere'le, Gunnoe'le, Roberts'le ja Ferguson'le), 53(5) Marriage & Family Review, 465-490

14 See kategoriseerimine põhineb sekkumiste kolmel tasemel, millised tuvastas Meditsiiniinstituut (Institute for Medicine) (Mrazek & Haggerty, 1994), viidatud Elizabeth Gershoff, Shawna Lee ja Joan Durrant'i 'Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment' (Paljulubavad sekkumisstrateegiad, vähendamaks füüsilise karistuse kasutamist lapsevanemate poolt) (2017) 71 Child Abuse & Neglect

15 Elizabeth Gershoff, Shawna Lee ja Joan Durrant 'Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment' (Paljulubavad sekkumisstrateegiad, vähendamaks füüsilise karistuse kasutamist lapsevanemate poolt) (2017) 71 Child Abuse & Neglect

16 <https://www.bufdir.no/foreldrehverdag/>

17 Workshop on the prevention of child maltreatment: strengthening intersectoral working (Laste väärkohtlemise ennetamise töötuba: tugevdades sektoritevahelist tööd), Riia, Läti 1–2.06.2017. Maailma Terviseorganisatsiooni Euroopa piirkondlik büroo ja Põhjamaade Ministrite Nõukogu lk 18. Compilation of Evidence Based Family Skills Training Programmes (Tõenditepõhiste perekondlike oskuste koolitusprogrammide koondväljaanne) (UNODC) lk 5.

18 UNODC, Compilation of Evidence Based Family Skills Training Programmes (Tõenditepõhiste perekondlike oskuste koolitusprogrammide koondväljaanne), lk 19 (Strengthening Families Programme (Perekondade tugevdamise programm)) ja lk 63 (Parenting Wisely (Arukas vanemlus))

3.2.2 SELEKTIIVSED PROGRAMMID

Selektiivsete programmide sihtrühmaks on konkreetsed lastevanemate grupid, eriti grupid, mille liikmete puhul on suurenenud risk, et nad kasutavad kehalist karistamist. Selektiivsetes programmides keskendutakse tüüpiliselt vanemate harimisele seoses kehalise karistamise kahjulike mõjudega ja alternatiivsete, vägivaltatute vanemlusstrateegiatega õpetamisele.

On olemas mitmed tõenditepõhised selektiivsed positiivse vanemluse programmid. Kuna need programmid on intensiivsemad ja mõeldud individidele või väiksematele gruppidele, siis on need sageli kulukamad kui universaalsed programmid. Teiselt poolt saab selliste programmidega pakkuda sihipärasemaid meetmeid lapsevanemate harimiseks ning kehalise karistamise alternatiivide tutvustamiseks, harjutamiseks ja praktiseerimiseks. Grupipõhised programmid on kulutõhusamad kui individuaalsed programmid ning nende lisaväärtuseks on lapsevanemate kokkuviiimine ja potentsiaalse vastastikuse toetuse loomine..

NÄITED

Selektiivsete vanemlusprogrammide näited on „Parenting for Lifelong Health“ (PLH; Vanemlus elukestva tervise nimel), õigustepõhine „Positive Discipline in Everyday Parenting“ (PDEP; Positiivne distsipliin igapäevases vanemluses), „International Child Development Programme“ (ICDP; Rahvusvaheline lapse arengu programm) ja „The Circle of Security“ (COS; Turvalisusring).

„Vanemlus elukestva tervise nimel“ koosneb kolmest programmist, mille sihtrühmaks on erinevad vanusgrupid. Hindamiste raames on leitud, et „Vanemlus elukestva tervise nimel“ võib anda positiivseid tulemusi lapsevanemate käitumises ja laste heaolus.¹⁹ „Rahvusvaheline lapse arengu programm“ on grupipõhine programm, mis rajaneb demokraatia ja dialoogi põhimõtetele. Programmiga soovitakse toetada positiivset dialoogi, ennetada vaimse tervise probleeme ja toetada vanemlike oskusi. „Turvalisusring“ on samuti grupipõhine programm, mis põhineb kiindumusteoorial ja lapse arengu teoorial. Programmiga edendatakse kiindumussuhet, eneseregulatsiooni ja sotsiaalset pädevust. „Turvalisusringi“ programmi hindamisel Rootsis on tuvastatud vanemliku stressi vähenemine ja paranenud vanema-lapse suhted.²⁰

3.2.3 INDIKATIIVSED PROGRAMMID

Indikatiivsed programmid on mõeldud vägivaldse taustaga vanematele või vanematele, kellel on kõrgenenud vägivaldse käitumise risk. Indikatiivsetes programmides keskendutakse tüüpiliselt vanemlike oskuste arendamisele, et edendada positiivseid vanema-lapse suhteid ja vähendada kehalise karistamise ja teiste karmide lapsekasvatamise strateegiatega kasutamist.

Indikatiivseid programme pakutakse lapsevanematele gruppides või vahetevahel ka individuaalselt. Sarnaselt selektiivsetele programmidele on indikatiivsed programmid seetõttu universaalsete programmidega võrreldes aja- ja kulumahukamad. Siiski juhtudel, kus lapsevanemad on varem korduvalt vägivalda kasutanud, võivad sihitatud sekkumised olla ainus viis väärkohtlemise lõpetamiseks. Uuringud näitavad, et sellised programmid võivad aidata varem oma laste vastu vägivalda kasutanud lapsevanematel vähendada kehalise karistamise kasutamist.²¹

NÄITED

Indikatiivsete programmide näited on „Incredible Years“ (Imelised aastad), „Nurturing Parenting Programme“ (NPP; Hoolitseva vanemluse programm) ja „Parent-child Interaction Therapy“ (Vanema-lapse suhtlusteraapia).

Grupipõhine programm „Imelised aastad“ aitab ennetada ning vähendada kahjulikku ja agressiivset käitumist laste hulgas ning edendada nende sotsiaalset, emotsionaalset ja akadeemilist arengut. Lapsevanematele õpetatakse uusi oskusi, sealhulgas distsiplineerimine positiivses vanemluses, stressihaldamine ja lapse juhitud mäng.²² Teadusuuringutes on leitud, et programmi „Imelised aastad“ kohaldamine võib viia kehalise karistamise vähenemiseni ning et see omakorda on võtmeteguriks programmi edus seoses laste kahjuliku ja agressiivse käitumise käsitlemisega. Programmi on kasutatud üle maailma, sealhulgas Taanis, Eestis, Norras ja Rootsis, ning programm on tõestatud toimunud paljude erinevate kultuuride ja sotsiaalmajanduslike gruppide puhul.²³

„Hoolitseva vanemluse programm“ on perekeskne programm, kus keskendutakse „hoolitsevate“ vanemlike oskuste rajamisele ning laste kuritarvitamise ja hooletusse jätmise ennetamisele. Programm aitab muuta vanemate arusaama kehalise karistamise kasutamisest ja nende hoiakut selle suhtes. Teadusuuringud on näidanud, et „Hoolitseva

19 http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/child/plh/en/

20 Neander, K. & Risholm Mothander, P. (2015): Trygghetscirkeln för ett reflekterande föräldraskap. COS-P i Sverige - kunskapspridning och prövning av ett psykoedukativt föräldraprogram. Uuringu ingliskeelne versioon: Risholm Mothander, P., Furmark, C., & Neander, K. Adding "Circle of Security - Parenting" to treatment as usual in three Swedish infant mental health clinics. Effects on parents' internal representations and quality of parent-infant interaction (Lisades „Turvalisusring - vanemlus“ tavaravisse kolmes Rootsi väikelaste vaimse tervise kliinikus.

Vanemate sisemiste representatsioonide mõju ja vanem-väikelaps suhtluse kvaliteet), Scandinavian Journal of Psychology, 2017, a. detsember

21 Elizabeth Gershoff, Shawna Lee ja Joan Durrant 'Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment' (Paljulubavad sekkumisstrateegiad, vähendamaks füüsilise karistuse kasutamist lapsevanemate poolt) (2017) 71 Child Abuse & Neglect 3-5.

22 Compilation of Evidence Based Family Skills Training Programmes (Tõendus põhiste perekondlike oskuste koolitusprogrammide koondväljaanne), lk.13.

23 Elizabeth Gershoff, Shawna Lee ja Joan Durrant 'Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment' (Paljulubavad sekkumisstrateegiad, vähendamaks füüsilise karistuse kasutamist lapsevanemate poolt) (2017) 71 Child Abuse & Neglect 3

vanemluse programm“ on vähendanud kehalise karistamise heakskiitmist. See on tähtis alguspunkt, kuna hoiak on sageli võtmetähendusega tegur selles osas, kas vanem kasutab kehalist karistamist või mitte.²⁴

„Vanema-lapse suhtlusteraapias“ keskendutakse vanema-lapse suhete kvaliteedi parendamisele ja negatiivsete mustrite – nagu näiteks kehalise karistamise kasutamine – muutmisele vanema ja lapse vahelises suhtluses. Teraapia hõlmab intensiivseid personaalseid vastuvõttusid lapsevanemale, et talle õpetada spetsiifilisi oskusi, mis aitavad luua hoolivat ja turvalist suhet lapsega, hõlmates ka vägivaltatut vanemlust. Õpetatakse ka, kuidas toetada lapse sotsiaalset arengut ja ära hoida negatiivset või agressiivset käitumist. Uuringud on näidanud, et selline teraapiavorm võib aidata vähendada vägivalda rakendamist vanematel, kes on varem kehalist karistamist kasutanud.²⁵

---

24 Ibid.
25 Ibid.

04

positiivse vanemluse algatuste põhimõtted

Positiivse vanemluse edendamisele suunatud tõhusate ja lapsekesksete tegevuste aluseks on viis peamist põhimõtet. Nende põhimõtetega arvestamine toetab laste õigusi ja tagab, et lapsed on igasuguse tegevuse keskmes. Nii põhinevad asjakohased programmid teadusuuringutel ja tõenditel, mis puudutavad kehalise karistamise mõju vanematele ja lastele. Nii on tagatud ka kaasav lähenemine, millega hõlmatakse lai sihtrühm ning koostöös mitmete osapooltega viiakse ellu mitmekesiseid tegevusi.

Positiivse vanemluse edendamisele suunatud tõhusad ja lapsekesksed tegevused peaks lähtuma viiest peamisest põhimõttest: laste õigused, uuringupõhisus, tõenduspõhisus, kaasatus ja koostöö.

4.1 LASTE ÕIGUSED

See, kuidas lapsi koheldakse, on tihedalt seotud sellega, kuidas neid tajutakse. Positiivse vanemluse programmid võivad mängida olulist rolli lapsevanemate teavitamisel laste õigustest ja võivad toetada hoiakute muutust selles suunas, et lapsi nähtaks täieõiguslike inimolenditena, kellel on oma inimõigused. Need programmid võivad aidata lapsevanematel omaks võtta vanemlusstrateegiaid, mis austavad ja kaitsevad lapse õigust füüsilisele puutumatusle, inimvääriskusele ja osalemisele. Sellised programmid võivad olla olulised vanemate võimestamisel, et täita positiivset osa laste õigustega seotud kohustuste – sealhulgas kehalist karistamist keelustava riikliku seadusandluse – elluviimisel.

See tähendab muuhulgas, et lastele peaks olema tagatud võrdne kaitse vägivalla – sealhulgas kehalise karistamise – vastu nii nagu see on seadusega tagatud täiskasvanutele. Samuti on oluline märkida, et kaitse vägivalla vastu ei piirdu laste elu päästmise või vigastuste ärahoidmisega. See hõlmab kohustust

tagada laste füüsiline, vaimne, hingeline, moraalne, psühholoogiline ja sotsiaalne areng. Rahvusvahelises, piirkondlikus ja riiklikus õiguses on sätestatud, et lapsevanemad ja hooldajad täidavad peamist rolli oma lapse kasvatamises ja arengus. Siiski ei tähenda see, et vanemad „omavad“ oma lapsi või võivad neid kohelda laste õigusi rikkuval viisil. Selle asemel peavad vanemad aitama tagada oma lapse õiguste – sealhulgas õiguse ellujäämisele, tervele arengule, kaitsele vägivalla vastu ja osalemisele – austamist ja täitmist.²⁶

Positiivse vanemluse algatused peaksid seetõttu põhinema teatud kesksel põhimõtetel, sealhulgas vägivallatus, austus laste vääriskuse, arenevate võimete ja isiksuse ning laste osalemisõiguse vastu.²⁷ Eripingutusi tuleks teha selle tagamiseks, et programmides austatakse laste õigusi alati täiel määral, sealhulgas arvestades positiivsete vanemluse programmide kavandamisel, rakendamisel ja hindamisel alati eelkõige lapse parimate huvidega.

NÄITED

Näideteks on siin Euroopa Nõukogu kampaania „Raise Your Hand Against Smacking“ (Tõsta käsi laksuandmise vastu) ja programm „Positive Discipline in Everyday Parenting“ (PDEP, Positiivne distsipliin igapäevases

26 UNCRC ja ÜRO lapse õiguste komitee kinnitavad, et lapsevanematel lasub peamine vastutus laste eest, kuid see vastutus peab olema ellu viidud kooskõlas lapse parimate huvidega. Vt UNCRC artikkelid 5 ja 18

27 Joan E. Durrant ja Ashley Stewart-Tufescu, "What is "Discipline" in the Age of Children's Rights?" (Mis on „distsipliin“ laste õiguste ajastul?) (2017) 25(2) Intl J Child Rts 360.

vanemluses). Euroopas on Euroopa Nõukogu „Tõsta käsi laksuandmise vastu“ kampaania raames avaldatud materjale ja vahendeid mitmes keeles, võimaldamaks kehalise karistamise seaduskeelu riigisiseseid kampaaniaid ja edendamaks positiivset vanemlust.²⁸ Kampaania lähenemine on tugevalt õigustepõhine – kehaline karistamine rikub lapse õigust inimväärikuse ja füüsilise puutumatusse austamisele. Kampaania tulemusena on tekkinud mitmed riigisiseseid kampaaniaid erinevates Euroopa riikides.

Euroopa Nõukogu on ka vastu võtnud soovitud positiivset vanemlust toetava poliitika kohta,²⁹ millega on kaasas materjalidekomplekt, toetamaks lapsevanemaid vägivaldlatute vanemlusstrateegiate kasutuselevõtmisel.³⁰ Kinnitades ÜRO lapse õiguste konventsioonis sätestatud lähenemist, on soovitus määritud, et igasuguse toe pakkumisel vanematele tuleks järgida „õigustepõhist“ lähenemist, milles tunnustatakse nii lapsed kui ka vanemad õiguste ja kohustuste kandjateks ning koheldakse neid vastavalt.

Programm „Positiivne distsipliin igapäevases vanemluses“ on näide lapsevanemate gruppidele pakutavast õigustepõhisest vanemlusprogrammist. Programmis keskendutakse vanemate arusaamade muutmisele seoses tüüpiliste vanema-lapse vaheliste konfliktide põhjustega; vanemate abistamisele, mõistmaks laste õigusi kaitsele, väärikusele ja osalemisele õppetegevuses; teabe andmisele seoses laste emotsionaalse, sotsiaalse ja ajuarenguga väikelapsest noorukieani; ning vanemate juhendamisele mittekaristusliku probleemilahenduse raamistiku rakendamisel.³¹ Programmi hindamisel 13 riigis leiti, et enamus vanemaid usub, et programm „Positiivne distsipliin igapäevases vanemluses“ mõjutab nende tegevust lapsevanemana ja suhteid lastega positiivselt ning et programm on neile toeks kehalise karistamise kasutamise vähendamisel.³²

Keskse tähtsusega komponent laste õigustega seotud lähenemise juures on keskendumine nii täiskasvanute kui ka laste suutlikkuse ja teadlikkuse arendamisele. Positiivse vanemluse programmid peaksid võimaldama vanematel lapsi õpetada viisidel, mis aitavad lapsel teadmisi saada, kasvada ja edu saavutada. Sellised programmid võivad olla üheks koostisosaks või eesmärgiks laiahaardelisemates nii vanemaid kui ka lapsi hõlmavates sekkumistes, nagu näiteks kombineeritud vanema-lapse kognitiiv-käitumuslik teraapia füüsilise kuritarvitamise riskiga peredele (Combined Parent–Child Cognitive Behavioural Therapy for families at risk of child physical abuse (CPC-CBT)).³³

28 <https://www.coe.int/en/web/children/corporal-punishment>

29 Ministrite komitee soovitus Rec(2006)19 liikmesriikidele positiivset vanemlust toetava poliitika osas https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805d6dda

30 Vt nt <https://www.coe.int/en/web/children/corporal-punishment>

31 https://resourcecentre.savethechildren.net/node/7509/pdf/pdep_2016_4th_edition.pdf

32 Elizabeth Gershoff, Shawna Lee ja Joan Durrant 'Promising intervention strategies to reduce parents' use of physical punishment' (Paljulubavad sekkumisstrateegiad, vähendamaks füüsilise karistuse kasutamist lapsevanemate poolt) (2017) 71 Child Abuse & Neglect 7

33 Johanna Thulin ja Cecilia Kjellgren (2017) Treatment in Barnahus: Implementing Combined Treatment for Children and Parents in Physical Abuse Cases (Ravi Barnahus'is: lastele ja vanematele mõeldud kombineeritud ravi rakendamine füüsilise kuritarvitamise juhtudel) https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-58388-4_4

34 Elizabeth Gershoff ja Andrew Grogan-Kaylor, 'Spanking and child outcomes: Old controversies and new meta-analyses' (Vitsa andmine ja tulemused lastel: vanad lahkarvamused ja uus metaanalüüs) (2016) 30(4) J Fam Psychol 453-69

35 Joan Durrant and Ron Ensom 'Twenty-Five Years of Physical Punishment Research: What Have We Learned?' (Kakskümmend viis aastat füüsilist karistust puudutavaid teadusuuringuid: mida olemele teada saanud?) (2017) 28(1) J Korean Acad Child Adolesc Psychiatry 20-24.

36 Ibid.

37 <https://theconversation.com/hard-evidence-spanking-could-lead-to-health-problems-antisocial-behavior-58566>

4.2 UURINGUPÕHISUS

Teadusuuringutel põhinev lähenemine peaks olema alus lapsevanematele suunatud positiivse vanemluse sõnumi väljaarendamiseks.

Tagamaks asjakohaseid ja sobivaid sekkumisi, on oluline, et positiivse vanemluse programmide ülesehitus ja kava põhinevad teadusuuringutel. Asjakohased teadusuuringud hõlmavad vanemluse mõju lastele ning kehalise karistamise mõju laste arengule, vanema ja lapse heaolu ning vanema ja lapse vahelist suhet.

On järjest rohkem kindlaid tõendeid, et kehaline karistamine on seotud negatiivsete tagajärgedega laste neuroloogilisele, kognitiivsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule kui ka füüsilisele tervisele ning et need tagajärjed lastele on sarnased erinevates perekondlikes, sotsiaalsetes ja geograafilistes kontekstides.³⁴

Väga paljudes uuringutes on leitud korrelatsioon kehalise karistamise ning suurenenud agressiooni ja antisotsiaalse käitumise, vaimse tervise probleemide (sealhulgas depressioon ja ärevus), madala enesehinnangu, kahjustatud kognitiivsete võimete ja halvamate akadeemiliste tulemuste vahel. Hiljutised tulemused ajupildidel põhinevatest uurimustest lasevad arvata, et kehaline karistamine võib lausa muuta aju struktuuri ja funktsiooni ning muuhulgas muuta lapsed haavatavamaks narkootikumide ja alkoholi kuritarvitamise suhtes.³⁵

Teadusuuringutes on ka leitud, et kehaline karistamine mõjutab negatiivselt lapsevanemaid. See võib kahjustada vanemate ja laste vahelist suhet ning raskendada konstruktiivset lähenemist lapsevanemaks olemisele. Kehaline karistamine võib tekitada ärevust ja süütunnet ning viia suurenenud ja eskaleerunud vägivaldani. Teadusuuringud näitavad, et mida rohkem lapsed kehalise karistamisega kokku puutuvad, seda suurem on risk vanematepoolse eskaleerunud vägivalda ja füüsilise kuritarvitamise esinemiseks.³⁶

Akadeemiliste, tervishoiu-, rahvatervise ja inimõiguste organisatsioonide sõnum on üks ja seesama: löömine ei toimi ja on lastele potentsiaalselt kahjulik.³⁷

4.3 TÕENDUSPÕHISUS

Tõenditel põhinev lähenemine peaks olema lapsevanematele suunatud positiivse vanemluse algatuse ülesehituse, rakendamise ja hindamise aluseks. Lisaks peaks positiivse vanemluse algatuse ülesehitus juba sisaldama hindamist.

Tõendus põhiseid positiivse vanemluse programme on põhjalikult uuritud, tagamaks, et soovitud tulemused on saavutatavad ning programm on sihtrühmale ohutu ja kasulik. Programmide mõju mõõtmiseks kasutatakse erinevaid meetodeid, sealhulgas randomiseeritud, kontrollrühmaga uuringud (randomised control trials (RCT)) ja mitte-RCT uuringud.

Milline lähenemine? On kindlaid ja kõikehõlmavaid tõendeid, et käitumuslik lähenemine on tõhus ja oluline nii laste kui ka vanemate heaolu jaoks. Teadusuuringud näitavad positiivset mõju laste arengule ja vaimsele tervisele, sealhulgas väheneb agressioon ning alkoholi ja narkootikumide kuritarvitamise risk.

Õigustepõhine lähenemine on võrdlemisi uus ning selle tõhusust on veel vaja uurida. Siiski on hiljutised uurimused näidanud, et õigustepõhised programmid avaldavad positiivset mõju vanemate käitumisele. 13 riiki hõlmavas uuringus leidis enamus õigustepõhises programmis osalenud erineva sotsiaal-majandusliku taustaga lapsevanemaid, et programm oli neile abiks oma laste arengu mõistmisel, lastega parema suhtluse saavutamisel, laste tunnete paremal mõistmisel, oma viha kontrollimisel ja lastega paremate suhete loomisel.

Kahe lähenemise võrdlevat tõhusust käsitlevates teadusuuringutes märgitakse, et õigustepõhine lähenemine võib anda paremaid tulemusi tugevate vanema-lapse suhete sisseseadmise ja vanemlusega seotud stressi vähendamise osas.³⁸

Milline programm? Teadusuuringutest võib järeldada, et rahvatervise lähenemine ning universaalsete ja sihitatud lähenemiste kombineerimine näib olevat tõhusam kui muud tüüpi sekkumised.³⁹ Eestis näitavad indikatiivse programmi rakendamise hindamised, et positiivse vanemluse programmid on tähenduslikud vaid siis, kui need on hõlmatud laiemasse peredele mõeldud sotsiaalteenuste süsteemi.

Kas see on ülekantav? On näidatud, et mitmed olemasolevad positiivse vanemluse programmid on ülekantavad erinevatesse riikidesse isegi juhul, kui kultuurid ning õiguslikud ja sotsiaal-majanduslikud kontekstid on väga erinevad. Ülekandmine toimub kõige paremini, kui sekkumine on hästi juurdunud ja laialdaselt tunnustatud ning sel on selge väljaõppe- ja sertifitseerimissüsteem. Programmi „Imelised aastad“ mõju hindamine Eestis näitas mõõdetavaid, olulisi ja jätkusuutlikke tulemusi, kui programmis tehti vaid väikeseid muudatusi.⁴⁰

Erinevates riikides võivad riigi kultuurikontekstist tulenevalt esineda programmide kohandamisel

erinevad väljakutsed. Teadusuuringud näitavad, et programmide kohandatus konkreetsele kultuurile julgustab perekondi programmist osa võtma. Siiski ei näi olevat tõendeid, et sekkumised vajaksid teistesse riikidesse ülekandmisel laialdast kohandamist. Teadlased on teinud järelduse, et on väga tõenäoline, et positiivse vanemluse lähenemiste peamised põhimõtted – nagu näiteks vanema-lapse suhete loomine läbi mängu ja positiivse tähelepanu – on universaalsed kõikides kultuurides.⁴¹

Nii võib olemasolevaid tõendus põhiseid programme kohandades saavutada rohkemat edu, kui asuda nullist välja töötama uut programmi. Materjalid võib tõlkida kohaliku keelde ning neid kohandada nii, et need sobituvad kohaliku kultuuri ja religiooniga. Siiski ei tohiks programmi struktuuri ja sisu muudatused olla liiga ulatuslikud, kuna see võib teatud tõendatult mõjusad põhikomponendid kõrvaldada või neid moonutada.⁴²

On see kulutõhus? Otsustades, millist programmi valida, võib oluliseks osutada ka programmi kulutõhususe andmete kaalumise. Paljud positiivse vanemluse programmid on kulukad, eriti juhul, kui kaasatud on professionaalsed ettevõtjatest koolitajad. Kui vanematele mõeldud sekkumise kvaliteedi tagamise süsteem hõlmab sõltumatuid teadusuuringuid ja hindamist, siis on lihtsam otsustajatele selgelt näidata, millist kasu tänased investeeringud tulevikus arvatavasti toovad.

Kulutõhususe analüüs Rootsis näitas, et vanemluslast tuge pakkuvad sekkumised selektiivsete vanemate toetusprogrammide näol kujutavad endast kasumlikku investeeringut, mis tasub end ära aasta jooksul. Iga investeeritud Rootsi kroon annab ühe- kuni kaheaastase ajavahemiku jooksul tagasi keskmiselt kaks krooni. Toetamiseks teadlike otsuste tegemist on Madalmaades kohalike ametivõimude tarbeks loodud kulude-tulude kalkulaator.⁴³

HINDAMISE PIIRANGUD

On oluline märkida, et positiivse vanemluse lähenemiste ja programmide hindamistulemusi ei uurita tingimata lapse või laste õiguste vaatenurgast. See tähendab, et isegi kui teadusuuringud näitavad, et programm on tõhus lapsevanema vaatenurgast või lapse „hävitava käitumise“ vähendamise vaatenurgast, ei tähenda see automaatselt, et programm on tundlik laste õiguste suhtes või selles arvestatakse laste tunnetega oma vanemate suhtes, suhte tervislikkusega lapse vaatenurgast, usaldusega, tundega, et last kuulatakse ja „iseolemise“ tundega. Programme on

38 George Holden, Andrew Grogan-Kaylor, Joan Durrant & Elizabeth Gershoff (2017) 'Researchers Deserve a Better Critique: Response to Larzelere, Gunnoe, Roberts, and Ferguson' (Teadlased väärivad paremat kriitikat: vastus Larzelere'le, Gunnoe'le, Roberts'ile ja Ferguson'le), 53(5) Marriage & Family Review, 465-490

39 Ruth Gilbert et al., 'Child maltreatment: variation in trends and policies in six developed countries' (Laste väärkohtlemine: variatsioonid suundumustes ja poliitikes kuues hästiarenenud riigis) (2012) 379(9817) The Lancet 758-77

40 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Estonia (Vägivaldalt lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Eestis) (2017).

41 Frances Gardner, 'Parenting Interventions: How well do they transport from one country to another?' (Vanemlussekkumised: kui hästi saab neid tuua üle ühest riigist teise?) (2017) 10 Innocenti Research Brief

42 UNODC: <https://www.unodc.org/documents/prevention/family-compilation.pdf>, p.4

43 <https://voorzorginfographic.ncj.nl/>

vaja veelgi uurida lapse või laste õiguste vaatenurgast, et paremini mõista, kuidas positiivse vanemluse programmid on kasuks sellele, et saavutatakse lapse õigused tervisele ja arengule, osalusele ja vabadusele vägivallast.

Valides programme tõendusmaterjali põhjal, on oluline silmas pidada, et tõendite kvaliteeti ja soovitude tugevust võib hinnata, liigitada ja mõista erinevalt. Oluliselt erinevad ka hindamispraktikad ja -suutlikkus.⁴⁴ Hiljutises uurimuses kuritarvitamist ja hooletusse jätmist kogevate lastega peredele mõeldud sekkumiste tõhusust puudutavate kõikide empiiriliste tõendite tuvastamiseks, hindamiseks ja sünteesimiseks leiti, et vaid kahe sekkumise osas on kindlad empiirilised tõendid (tõestatud pimedas randomiseeritud kliinilises uuringus) vähenenud laste kuritarvitamise ja hooletusse jätmise kohta. Uuringus jõuti ka järeldusele, et see ei tähenda tingimata, et teised analüüsitud programmid ei ole tõhusad, vaid seda, et kindlasti on vaja hinnata teisi paljulubavaid sekkumisi, kasutades hea ülesehitusega randomiseeritud uuringuid.⁴⁵

Samuti on oluline arvestada sellega, milline programm kõige tõenäolisemalt mingis kontekstis edukalt ellu viiakse sõltuvalt näiteks kultuurist, infrastruktuurist ja vahenditest. Kui on tõenäoline, et programmi praktilise rakendamisega tekib suuri probleeme, siis ei ole tõendid programmi positiivse mõju kohta mujal piisavaks aluseks, et valida just see programm.

MÕJUHINDAMINE

Et tagada tõhusad tulemused nii vanematele kui ka lastele, on oluline, et positiivse vanemluse programme hinnatakse pika ajavahemiku jooksul, et näidata sekkumise tõhusust, mõju ja tulemusi. Hindamisega võidakse ka tagada, et päevalgele tulevad programmiga tahtmatult põhjustatud kahju või negatiivsed mõjud.

Läti kogemused näitavad, et vanemlusprogrammide mõjuhindamine annab olulisi tõendeid programmide analüüsimise ja muutmise tarbeks ning uute, tuvastatud vajadustele või tühimikele vastavate programmide väljatöötamiseks. Näiteks töötati isaduse programmid välja hindamise põhjal, millega näidati, et isad on lastekasvatamisse ja vanemlusprogrammidesse vähem kaasatud.

4.4 KAASATUS

Kaasatuse põhimõtte peaks olema positiivse vanemluse algatuse ülesehituse, rakendamise ja hindamise aluseks. Kogemused näitavad, et väga suurele olemasolevate programmide valikule vaatamata ei sobi ega piisa kõik programmid kõikidele sihtrühmadele ja nende konkreetsetele vajadustele.⁴⁶ Et jõuda kõikide kihtide ja rühmade ning võtta sihikule konkreetset vajadused, hoiakud ja praktikad, võib olla vajalik kohandada strateegiaid või võtta erimeetmeid. Näiteks Poolas rakendatud programm „Good Parent, Good Start“ (Hea lapsevanem, hea algus) pakub tugiteenuste kombinatsiooni, sealhulgas sihitatud tuge erinevas olukorras lapsevanematele. Programmi üks osa on mõeldud lapsevanematele, kellel läheb üldiselt hästi, teine osa mõningasi raskusi kogevatele lapsevanematele ja kolmas osa perekondadele, kel on risk oma lapsi tõsiselt kahjustada.⁴⁷

Meeste- ja naistevahelise võrdsuse tagamine lapsevanema rollis ja sellega seonduvate kohustuste osas nõuab meetmeid, et jõuda nii emade kui ka isadeni. Ühe näitena võib meeste ja naiste võrdsuse lapsevanematena tuua sõnumina sisse universaalsesse ennetavatesse lähenemistesse. Paljudes riikides on isadeni jõudmine osutunud eriti keeruliseks väljakutseks. Nii võib olla vajalik leida viise, kuidas jõuda otse isadeni, et motiveerida neid osalema ja käitumist muutma. Näiteks pakuti Lätis kampaania raames grupiprogramme isadele partnerluses kirikute ja usupõhiste organisatsioonidega, toetudes sõnumile, et teatud stressitasemeid ja agressiooni saab ennetada, kui isad ja emad jagavad kohustusi perekonnas ja osalevad mõlemad aktiivselt laste kasvatamises.⁴⁸

Erimeetmeid on sageli tarvis ka selleks, et jõuda emadeni, kes kasutavad või kelle puhul on risk kasutada kehalist karistamist. Soome kogemused näitavad, et sarnase taustaga inimeste rühmad ja grupinõustamine võivad mõjuda väga ennetavalt ning aidata murda nõiarangi, kus kehalise karistamise kasutamise tava antakse põlvkonniti edasi, kuid et naised neid võimalusi kasutaksid, peab teave ja nõustamine olema kergesti kättesaadav.⁴⁹ Poolas saavad vägivalla ohvritest või toimepanijatest lapsevanemad tuge abitelefoni „The Blue Line“ (Sinine Liin) ning läbi konkreetsete positiivse vanemluse programmide. Sinise Liiniga võtavad ühendust peamiselt naised ja emad, kes otsivad tuge, et lõpetada nende endi poolt oma laste vastu vägivalla kasutamine. Selline tugi on osutunud ülioluliseks, aitamaks emadel lõpetada vägivalla, pingete ja agressiooni dünaamika kodus ning kaitsmaks lapsi vägivalla nägemise või kogemise eest perekonnas.⁵⁰

44 Vt nt Brian Head, "Toward More "Evidence-Informed" Policy Making?" (Enam „tõenditepõhise“ poliitikakujunduse suunas?) (2015) 76(3) Public Administration Review, 472–484

45 Öppenvårdsinsatser för familjer där barn utsätts för våld och försummelse. En systematisk översikt och utvärdering av ekonomiska och etiska aspekter. Stockholm: Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU 2018). SBU-rapport nr 280.

46 Anna Norlén, Overview of Preventive Programmes and Initiatives – Experiences from clinical treatment for children exposed to violence and abuse (Ennetavate programmide ja algatuste ülevaade - vägivalla ja kuritarvitamist kogevate laste kliinilise ravi kogemused), Ericastiftelsen, Esitlus, Stockholm, 8.05. 2017

47 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Poland (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, Aruanne riiklikust konsultatsioonist Poolas) (2017) lk. 35

48 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Latvia (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise uurest edasi Läänemere piirkonnas, Aruanne riiklikust konsultatsioonist Lätis) (2017) lk. 29

49 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Finland (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, Aruanne riiklikust konsultatsioonist Soomes) (2017)

50 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Poland (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest

Paljudes riikides suunatakse riskirühma kuuluvad vanemad spetsiifilistesse vanemlusprogrammidesse. Näiteks Läti programm „The Guardian Angel“ (Kaitseingel) on suunatud riskirühma kuuluvatele peredele, kus kasvavad alla kaheaastased lapsed. Lapsevanemad suunab sellesse programmi tavaliselt sotsiaaltalitus. Programm on kohustuslik, kui ollakse mures lapse turvalisuse ja heaolu pärast, samuti sellistele peredele, kust laps on varem suunatud asendushooldusele hooletusse jätmise, vägivalda või muu last ohtu seadva käitumise tulemusel. Hindamised näitavad, et programm annab positiivseid tulemusi kerge intellektuaalse puudega vanematel ja narkootikumide kuritarvitamise probleemidega vanematel, kes osalevad metadoon-asendusravis.

Ka Eestis võib lastekaitse lapsevanemad ja hooldajad suunata indikatiivsesse vanemlus-koolitusprogrammi „Imelised aastad“; korraldusliku poole eest hoolitsevad riigi rahastamise toel kohalikud omavalitsused. Kogemused näitavad, et programm on tõhus, kuid tähenduslik vaid juhul, kui see on hõlmatud perekondadele mõeldud laiemasse sotsiaalteenuste süsteemi. Mõjuhindamised näitavad ka, et lapsevanematel, kes programmist olulist kasu ei saanud, olid tavaliselt muud probleemid, millega oleks tulnud kõigepealt tegeleda – näiteks vaimse tervise probleemid, mõnuainete kuritarvitamine ja/või ühiskondlik tõrjutus.⁵¹

Rootsi riiklik vanemate toetamise strateegia sätestab rea tegevusi, et kaasata perekondi, kelleni jõudmist peetakse raskeks. Sellisteks tegevusteks on kohaliku tasandi algatused (näiteks ämmaemanda koduviisid), mis viiakse läbi koostöös sotsiaaltöötajatega. Strateegia oluline aspekt on tugevdada selliseid sotsiaalseid võrgustikke, mis toetavad vanemaid igapäevaelus, muuhulgas ka teadmiste ja teabele juurdepääsemisel. Seda peetakse eriti oluliseks selliste uute saabuvate migrantide ja pagulaste puhul, kellel veel sotsiaalset võrgustikku ei ole. Strateegia on ennetav ja universaalne nii, et vanemad ei pea aktiivselt abi otsima. See vähendab ka märgistamist.⁵²

Norras on hetkel pilootfaasis programm „Nurse-Family Partnership“ (Medõe-perekonna partnerlus) esmakordsetele lapsevanematele, kes seisavad silmitsi vanemakssaamise spetsiifiliste väljakutsetega, nagu näiteks vägivaldne lapsepõlv, vaimse tervise probleemid ja/või kesised sotsiaalsed võrgustikud.⁵³ Programmiga, mis on tõestatud tõhusalt vähendanud laste kuritarvitamist ja hooletussejätmist teistes riikides,⁵⁴ soovitakse tagada terve rasedus ja laste terve areng sagedaste väljaõppinud medõdede koduviisidega alates varajasest rasedusest kuni lapse

kahe-aastaseks saamiseni. Vanema-lapse suhtlust ja kiindumust mõõdetakse ja sellega tegeletakse kogu programmi kestuse jooksul ning positiivset vanemlust edendatakse läbi PIPE (Partners in Parenting Education - Partnerid vanemlusealases hariduses) materjalide kasutamise cation) materials.

Norras pakutakse kohandatud versiooni grupipõhisest programmist „International Child Development Programme“ (ICDP; Rahvusvaheline lapse arengu programm) lapsevanematele, kes seisavad silmitsi erivajaduste või -väljakutsetega, nagu näiteks vanemad koduvägivalda läbielanute varjupaigas, vangistuses viibivad vanemad, radikaliseerumisohtu laste vanemad või varjupaigataotlejate keskuses viibivad vanemad. Hindamised on näidanud kontrollrühmaga võrreldes positiivseid muutusi vanemlusstiilis, vähemaid lastega seotud väljakutseid, vähemat ärrituvust kodus, vähenenud üksindustunnet ja muutusi vanemlusega seotud hoiakutes ICDP osalejate hulgas. Suurimad muutused ilmsid vanematel, kes alustasid kõige ebasoodsamalt positsioonilt.⁵⁵ ICDP-d kasutatakse ka universaalselt lastekliinikute, lasteaedade, perenõustamiskeskuste ja muude lapsevanematele mõeldud kohalike asutuste kaudu osana vanematele mõeldud riiklikust tugiprogrammist.

Eripingutusi võib olla vaja ka jõudmaks erivajadustega vaimse tervise probleemidega või mõnuainete kuritarvitamise riskiga laste vanemateni. On olemas lai valik positiivse vanemluse programme, millest osadest on juttu eespool, mille raames pakutakse tuge vanematele vägivaldsete vanemluste strateegiate kasutusele võtmiseks laste puhul, kellel on tõsised käitumisprobleemid ja/või kes käituvad agressiivselt. Siiski on teadusuuringud Soomes ja Rootsis näidanud, et hetkel ei ole olemas piisavalt programme, toetamaks lapsevanemaid puuetega lastega positiivsete suhete rajamisel ja konfliktide lahendamisel.⁵⁶

Samuti võib olla vajalik võtta meetmeid, jõudmaks konkreetse lapsevanemate rühmani, kelle lapsed kogeavad vägivalda ebaproportsionaalselt – näiteks LGBTQIA (lesbid, geid, biseksuaalid, transsoolised ja intersoolised) lapsed. Näiteks Poolas rakendas Lambda Foundation LGBTQIA laste vanematele suunatud kampaania, et käsitleda vaimset kuritarvitamist ja alandavat kohtlemist.⁵⁷

Programmi „Positiivne distsipliin igapäevases vanemluses“ (PDEP) puhul on kiidetud laste õigustel põhinevat lähenemist ning kõikehõlmavust ja laiahaardelist kohaldatavust, mistõttu on programm sobiv enamikes kontekstides ja sihtrühmade puhul, hoolimata riiklikust ja sotsiaal-kultuurilisest kontekstist või vanemate taustast.⁵⁸

edasi Läänemere piirkonnas, Aruanne riiklikust konsultatsioonist Poolas) (2017) lk. 34

51 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Estonia (Vägivaldlaste lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Eestis) (2017)

52 Jenny Munkelt, Strategic Work with Parenting Support (Strateegiline töö lapsevanemate toetamisega), Ministry of Health and Social Affairs (Tervishoiu- ja Sotsiaalministeerium), Presentation (Esitlus), Stockholm, 10.05.2017.

53 <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/AFI/Projekter-AFI/Nurse-Family-Partnership-NFP>

54 Kokkuvõtteid ja allikad saadaval aadressil <https://www.nursefamilypartnership.org/about/proven-results/>

55 Sherr et al 2014 quoted in Beret Bråten og Silje Sønstevold, Foreldreveiledning – virker det? En kunnskapsstatus (Faf0 2016) 29

56 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Finland (Vägivaldlaste lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Soomes) (2017)

57 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Poland (Vägivaldlaste lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Poolas) (2017) lk. 36

58 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Sweden (Vägivaldlaste lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest

4.5 KOOSTÖÖ

Põhimõtte, mille kohaselt toimub erinevate algatuste ülene koostöö, peaks olema positiivse vanemluse algatuse ülesehituse, rakendamise ja hindamise aluseks. Riiklikel ja kohalikel ametivõimudel on juhtiv roll kehalise karistamise seaduskeelu rakendamise tagamisel ning nad peaksid võtma vastutuse positiivset vanemlust toetavate riiklike ja kohalike meetmete rahastuse leidmise ja rakendamise eest. Siiski on sektoreüleised tugevad partnerlused ja lai valik algatusi üliolulised, et muuta lapsevanemate hoiakuid ja käitumist. Näiteks Rootsis pakub perekonnaõiguse ja lapsevanemate toetamise asutus (Family Law and Parental Support Authority) teadmisi ja tuge maakondadele, mis vastutavad lapsevanemate toetusprogrammide väljatöötamise ja rakendamise eest.⁵⁹ Lisaks riiklikele ja kohalikele ametivõimudele on valitsusvälistel organisatsioonidel oluline osa lapsevanemate toetusprogrammide väljatöötamisel ja rakendamisel.⁶⁰

Täna on mitmeid erinevaid osapooli, kes pakuvad erisuguseid sekkumisi, millega teavitatakse ja toetatakse lapsevanemaid hooldaja rollis. Erinevatel tegutsejatel on tavaliselt teatud kindel fookus, ulatushaare ja mõju. Probleemidele võidakse läheneda erineva nurga alt ja pakkuda erinevaid lahendusi, näiteks õiguslikust vaatenurgast või lapse tervise ja arengu vaatenurgast. Kampaaniad, teadlikkuse suurendamine, lapsevanemate tugiprogrammid, ennetavad tervishoiuprogrammid ja positiivse vanemluse koolitusprogrammid on kõik osa meetmetest, mille eesmärk on suurendada teadlikkust ja põhjustada vanemate hulgas käitumise muutus.

Rahvatervise ja sotsiaalteenuste professionaalid saavad panustada positiivsesse vanemlusesse oma töö kaudu nii universaalsete ennetavate algatuste kui ka vägivaldse taustaga peredele suunatud meetmetega. Näiteks Soomes pakutakse lapsevanematele mõeldud universaalsete teenustega tuge regulaarsetel kohtumistel medõega, kes arutab vanematega nende muresid ning pakub varajast sekkumist ja tuge. Kohtumisi kasutatakse ka, et hinnata riskitegureid ja teha kindlaks, kas perekond vajab suuremat tuge.⁶¹ Rootsis on nn Barnahus (lastemaja) – multidistsiplinaarsed ja ametkondadevahelised teenused vägivalda kogunud või pealt näinud lastele – rakendanud spetsiaalsed perekondadele mõeldud sekkumised, mille eesmärgiks on edasise vägivalda ennetamine ja laste heaolu suurendamine, sealhulgas kombineeritud vanema-lapse kognitiiv-käitumuslik teraapia.

Universaalseid, ennetavaid kampaaniaid positiivse vanemluse toetamiseks on tavaliselt rakendanud valitsused, rahvusvahelised organisatsioonid ja riiklikud valitsusvälised organisatsioonid, sageli kombineerituna positiivse vanemluse strateegiate praktiliste sisenditega. Euroopa Nõukogu „Tõsta käsi laksuandmise vastu“ kampaanias ühendatakse teadlikkuse suurendamine vanemaid positiivse vanemluse osas hariva materjaliga.⁶² Seaduskeelu jõustudes jagati Rootsis kõikidesse leibkondadesse kampaaniamaterjalid lastele piiride seadmise erinevate viiside kohta ning selle kohta, kuidas luua vanemate ja erinevas vanuserühmas laste vahel positiivseid suhteid vägivalda kasutamata.⁶³ Meedia on universaalsete kampaaniate oluline partner, mis saab toetada teadlikkuse suurendamist, teabe levitamist ja avalikku arutelu, edendamaks kehalise karistamise ennetamise meetmeid, sealhulgas positiivset vanemlust ja õpetamisstrateegiaid. Valitsusvälised organisatsioonid on riiklike ja kohalike ametivõimude tähtsad rakenduspartnerid, mis muuhulgas osalevad positiivse vanemluse koolitusprogrammide väljatöötamisel. Näiteks Eestis mängivad kodanikuühiskond, kogukonnapõhised organisatsioonid ja kohalikud lastekaitseasutused koos tähtsat ja aktiivset osa kodanike tundlikumaks muutmisel lastekaitse, lapse õiguste ja positiivse vanemluse suhtes.⁶⁴ Soome Ema ja lapse kodude ja varjupaikade liit (Federation of Mother and Child Homes and Shelters) töötab välja vägivallatut vanemlust toetavaid programme ja rakendab neid. Programm „Encourage me and I will grow strong“ (Julgusta mind ja ma kasvan tugevaks) pakub brošüüre teabega muuhulgas ka lastevastase vägivalda mõjust ja sellest, kuidas kasutusele võtta positiivne vanemlus ja luua lastele turvaline keskkond. Vanemaid julgustatakse vajadusel ka abi otsima. Liidu keskused tegutsevad abiotsivate vanemate kontaktpunktina.⁶⁵ Poolas pakub Laste jõutamise liit (Empowering Children Foundation) positiivse vanemluse programme tihedas koostöös selliste teenuseosutajatega nagu kohalikud sotsiaalhoolekandekeskused, tervishoiuasutused ja päevahoiud.⁶⁶

Üle maailma on valitsusvälised ja valitsustevahelised organisatsioonid, nagu UNICEF, algatanud, välja töötanud ja rakendanud mitmed kampaaniad, kus jõuliselt julgustatakse positiivse vanemluse kasutamist, aitamaks vanematel kasvatada lapsi kehalist karistamist kasutamata. Näiteks on „Päästke lapsed“ (Save the Children) programmi „Positiivne distsipliin igapäevases vanemluses“ (PDEP) kaasasutaja ja partner. Ka religioossed, spirituaalsed ja usupõhised grupid võivad mängida tähtsat rolli oma kogukondade

edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Rootsis) (2017).

59 Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, MfoF, <http://www.mfof.se/sv/foraldraskapsstod/>

60 Jenny Munkelt, Strategic Work with Parenting Support, (Strateegiline töö lapsevanemate toetamisega), Ministry of Health and Social Affairs (Tervishoiu- ja Sotsiaalministeerium), Presentation (Esitlus), Stockholm, 10.05.2017

61 Workshop on the prevention of child maltreatment: strengthening intersectoral working (Laste väärkohtlemise ennetamise töötuba: tugevdades sektoritevahelist tööd), Riia, Läti, 1–2.06.2017. Maailma Terviseorganisatsiooni Euroopa piirkondlik büroo ja Põhja- ja Balti riikide Ministrite Nõukogu lk 17

62 <https://www.coe.int/en/web/children/corporal-punishment>

63 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Sweden (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Rootsis) (2017). Kampaania pealkiri oli “Can you raise and educate your children without hitting or spanking?” (Kas suudate oma lapsi kasvatada ja harida neid löömata või viitsa andmata?) (Kan man klara barnuppfostran utan smisk och dask?)

64 Irina Golikova, Sillamäe Child Protection Association (Sillamäe Lastekaitse Liit), Activities and services of Sillamäe child protection association: Putting effort on psychological help and preventing violence (Sillamäe Lastekaitse Liidu tegevused ja teenused: panustades psühholoogilisse abisse ja vägivalda ennetamisse)

65 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Finland (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Soomes) (2017).

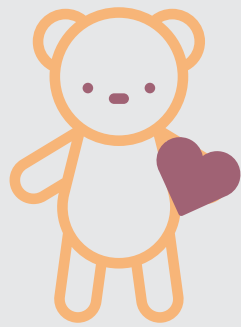
66 Non-violent childhoods: Moving on from corporal punishment in the Baltic Sea Region, National Consultation Report Poland (Vägivallatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Poolas) (2017) lk 3

ja üksikliikmete toetamisel, et kaotada traditsioonid ja praktikad, mis on lastele kahjulikud ning rikuvad kehalise karistamise seaduskeeldu. Näiteks võivad tugigrupid ja individuaalne nõustamine anda võimalusi rääkida selliste praktikate alternatiivide poolt.⁶⁷

Teadlased ja ülikoolid on andnud hindamatuid teadmisi alljärgnevas: kontekstianalüüs; andmed ja teadusuuringud, mis puudutavad kehalise karistamise levimust ja mõju; algatuste mõju tõenduspõhine hindamine; uuenduslikud lahendused vägivaldaga võitlemiseks. Paljudes riikides on teadusuuringud ja andmed lapse arengu, vägivalda mõju kohta laste tervisele, vanema-lapse suhetele ja vägivalda kasutamise tava põlvkonniti edasiandmise kohta mänginud ülitähtsat osa positiivse vanemluse programmidele ja muudele lapsevanematele pakutavatele toetusvormidele aluse panemisel.

---

⁶⁷ Vägivallatu lapseõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Rootis (2017).

05

tegevus positiivse vanemluse nimel

Alati ei ole kerge õiget programmi valida, kuid on mõned aspektid, millest programmi valimisel juhendada. Muuhulgas tuleb arvestada tegevuse eesmärgiga, millistel põhimõtetel tegevus peaks põhinema ja millised partnerid kaasatakse. Konteksti ja sihtrühma mõistmine on ülioluline, et teada, kas on vaja universaalset, selektiivset ja/või indikatiivset programmi. Samuti on oluline analüüsida olemasolevaid mõju, rakendamist ja kulutõhusust puudutavaid tõendeid.

Selle aruande viimases osas antakse juhised mõnede aspektide kohta, mida arvestada positiivse vanemluse algatuse valimisel. Käsitletakse programmi eesmärki ja põhimõtteid; valikut universaalse, selektiivse või indikatiivse programmi vahel; tõendeid; kulutõhusust ja vahendeid; ning rakenduspartnereid.

Hoiakute ja käitumiste muutmine on sageli keerukas, tundlik ja pikaajaline protsess. Vaja on mitmete erinevate algatuste kombinatsiooni, mis kujutab endast kõige tõhusamat viisi käitumismuutuse toomiseks ning hoiakute muutmiseks lapsevanemate ja hooldajate seas.

Struktureeritud ja analüütilise lähenemise rakendamine positiivset vanemlust edendava tegevuse valimisel aitab maksimeerida mõju igasuguses kontekstis. Näiteks võib vanematele pakutava toe riikliku strateegia väljatöötamine põhjaliku kontekstianalüüsi alusel olla abiks kõikehõlmava ja sihitatud reageeringu tagamisel nii riiklikul kui ka kohalikul tasandil. Riiklik strateegia võib olla inspiratsiooniallikas ja praktiline tugivahend programmide kavandamisel, väljatöötamisel, rakendamisel ja mõjuhindamisel. See võib tulla kasuks ka kavandatava tegevusega seotud rollide, vastutusosalade ja vahendite jagamisel..

5.1 OTSTARVE, EESMÄRK JA PÕHIMÕTTED

Lähtekoht strateegia väljatöötamiseks või selle otsustamiseks, milliseid tegevusi rakendada vanemate toetamiseks ja positiivse vanemluse edendamiseks, on tegevuse aluseks oleva otstarbe ja põhimõtete tuvastamine. Üldine eesmärk võib olla edendada laste tervist, arengut ja heaolu; kaitsta lapsi füüsilise ja vaimse kahju eest; ja/või toetada seaduskeelu rakendamist. Konkreetset eesmärgid võivad hõlmata lapsevanemate teavitamist lastevastase vägivalla mõjust; kehalise karistamise alternatiivide õpetamist; vägivalla varajast tuvastamist; ja sotsiaalsete võrgustike toetamist. Otstarve ja eesmärgid annavad raamistiku otsuste tegemiseks seoses algatuse tüübi, meetodite ja rakenduspartneritega.

Samuti on tähtis kindlaks määrata, millised põhimõtted on algatuse põhialuseks ning mõelda läbi, kuidas mõjutavad need põhimõtted programmide valikut, väljatöötamist, rakendamist ja mõjuhindamist.

NÄITEKS:

Kuidas mõjutab laste õigustel põhinev lähenemine meetodeid ja edastatavaid sõnumeid?

Kuidas mõjutab kaasav lähenemine, mis põhineb meeste ja naiste võrdõiguslikkusel seoses lapsevanema jagatud rolli ja kohustustega, seda, kuidas ja millal positiivse vanemluse programmid kättesaadavaks tehakse?

Kuidas mõjutab konkreetsete programmide valikut mittediskrimineeriv lähenemine, mis on suunatud erivajadustega laste vanematele või vastsaabunud migrantidele?

Selles kontekstis võib kasuks tulla ka analüüsida, kas programm peaks toimima vabatahtlikkuse ja/ või kohustuslikkuse põhimõttel. Kohustuslikke lähenemisi on kritiseeritud kui vasturääkivaid positiivse vanemluse programmide põhisõnumile, milles õpetatakse ja näitlikustatakse sunnivabadust, samuti kui potentsiaalselt märgistamisele kaasaaitavaid. Teisalt võib väita, et teatud vanemaid, kes vajavad abi kõige rohkem, võib olla raske veenda liituma vabatahtlike algatustega ja neist kasu saama. Selektiivsetes ja indikatiivsetes programmides saab valida kaasava ja vabatahtlikkusele põhineva lähenemise.

Programm „Nurse-Family Partnership“ (Medõe-perekonna partnerlus) on rangelt vabatahtlik, kuigi keskendub hädasti abi vajavatele lapsevanematele. Lisaks sellele, et lapsevanemad otsustavad vabatahtlikult sekkumises osaleda, on vanemad kaasatud otsustamisse programmi kõigil tasanditel. Medõdede värbamisel asjakohasesse pilootprojekti Norras kaasati keerulistes olukordades olevad emad kandidaate hindavasse komisjoni. „Kogemuskonsultandid“ (emad, kes oleks võinud programmi kaasatud olla) olid pilootprojekti korraldamise raames kohaliku ja riikliku tasandi üksuste liikmed. Leiti, et see suurendab võimalust, et programmiga rahuldatakse osalevate perede vajadused ja soov pakkuda oma lastele parimat võimalikku lapsepõlve.

5.2 PROGRAMMIVALIK

Edu maksimeerimiseks on oluline hoolikalt valida sobivaim programm (või programmide kombinatsioon), mis sobitub konkreetse kontekstiga arvestades tegevuse aluseks oleva otstarbe, lähenemise ja põhimõttega. On tähtis, et valiku kriteeriume mõistetakse ja et need kriteeriumid on selged. Kontekstianalüüs võib põhineda mitmel erineval kriteeriumil üsna üldistest aspektidest, nagu olemasolevad vahendid, vägagi konkreetsete aspektideni, nagu perekonna või lapsevanema individuaalsed vajadused.

Strateegiline otsus kohandada mingi konkreetne lähenemine (või programm) ei tohiks välistada teise

lähenemise kasutamist. Näiteks otsus rakendada riiklikku universaalset ennetusprogrammi läbi avalikkuse teavitamise kampaania ei takista teatud konkreetset lapsevanemate rühma toetava selektiivse programmi kasutusse võtmist samal ajal. Valiku tegemisel on abiks mitmed positiivse vanemluse alased artiklid, uurimusuuringud ja ülevaated.⁶⁸

5.3 TÕENDID JA MÕJUHINDAMINE

Sageli soovitakse valida ja kohandada programm, mille tõhusus on tõestatud, selle asemel, et hakata nullist uut programmi välja töötama. Tõendus põhiste programmide puhul on tähtis analüüsida mitte ainult hindamistulemusi, vaid ka kasutatud kriteeriume. Kas kriteeriumid peegeldasid olulisi juhtpõhimõtteid, nagu laste õigused, vajadused ja vaated? Tõendeid saab erinevalt hinnata ja kategoriseerida ning nii on oluline vaadelda ka kasutatud meetodeid, tagamaks, et need vastavad programmi valimisega seotud ootustele või potentsiaalsetele nõuetele.

Samuti on tähtis kavandada ja vahenditega tagada programmi hindamine selle rakendamise jooksul nii, et vajadusel saaks edasiseks kohandamiseks võtta meetmeid. Suurimal võimalikul määral tuleks teha jõupingutusi, et sellisesse hindamisse kaasata laste vaatenurk.

5.4 VAHENDID JA KULUTÕHUSUS

Olemasolevad vahendid on oluliseks otsustavaks teguriks programmi valikul. Vahendid on sageli kasinad ning võib olla keeruline tagada vajalikud vahendid kõikehõlmavate, kaasavate ja suunatud algatuste rakendamiseks.

Universaalsed programmid on sageli kõige taskukohasemad laiaulatusliku sihtrühmani jõudmisel. Siiski võib teatud juhtudel olla vajalik ja tõhusam pakkuda indikatiivset või selektiivset programmi, mis on suunatud lapsevanematele individuaalselt või väikestes gruppides. Samuti võib olla vajalik rakendada erimeetmeid, tagamaks, et kaasatakse ka isikud, kelleni on kõige raskem jõuda. Seega on oluline läbi viia kulutõhususe analüüs, kus ei arvestata mitte ainult olemasolevate vahendite, vaid ka kavandatava sihtrühma omaduste, vajaduste ja olukorraga ning sellega, mis annaks vastavas kontekstis parima lisaväärtuse ja mõju.

Võtmetähendusega aspekt kavandamisel on rakendamiseks ja hindamiseks piisavate vahendite tagamine. Positiivse vanemluse programme rahastatakse tavaliselt riigi ja kohaliku omavalitsuse eelarvest, nagu näiteks rahvatervisele ette nähtud eelarve. Siiski ei ole ebatavaline, et rahvusvahelised annetajad või erasektor võivad panustada lisavahendeid. Näiteks Läti programmi „Kaitseingel“ rahastab Riia omavalitsusüksus ning täiendavat rahalist ja mitterahalist abi saadakse erasektorilt ja teistelt toetajatelt.⁶⁹

68 Vt. näit. UNODC, Compilation of Evidence Based Family Skills Training Programmes (Tõendite põhiste pereoskuste koolitusprogrammide koostamine), <https://www.unodc.org/documents/prevention/family-compilation.pdf>

69 Vägivaldlatu lapsepõlv: liikudes kehalise karistamise juurest edasi Läänemere piirkonnas, aruanne riiklikust konsultatsioonist Lätis (2017)

5.5 RAKENDUSKAVA

Positiivse vanemluse programmide väljatöötamisel, rakendamisel ja hindamisel võivad rolli mängida mitmed aspektid.

Arvestada tuleks järgmiste tegevustega.

- Korraldage kõikehõlmav reageering riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, et saada suurimat kasu kõikide asjakohaste osapoolte rollidest ja kohustustest.
- Korraldage koordineerimine, koostöö ja vahetustegevus kõikide rolli omavate oluliste osapoolte vahel.
- Määrake juhtiv asutus, millel on igakülgne roll ja vastutus seoses kavandamise, järelvalve, pädevuse arendamise, koordineerimise ja hindamisega.
- Tuvastage, kellel või millisel partnerlusel on võime ja teadmised konkreetse algatuse rakendamiseks.
- Tuvastage, kellel on juurdepääs või mõju erinevate indiviidide rühmade üle või kes nende rühmade vajadustele parimal viisil vastab. Usaldusväärsus ja positsioon on siin olulised tegurid. Geograafiline asukoht ei tohiks mõjutada juurdepääsu lapsevanematele pakutavale toele ega sellise toe kvaliteeti.⁷⁰

⁷⁰ Geograafilised või demograafilised tingimused võivad piirata intensiivsemate selektiivsete või indikatiivsete lähenemiste pakkumise teostatavust, eriti, kui teostajateks on eriväljaõppega töötajad ja/või kasutatakse meetodeid, nagu kodusitit.

5.6 POSITIIVSE VANEMLUSE ALGATUSE VÄLJATÖÖTAMISE RAAMISTIK

Alljärgnevalt on toodud raamistik mitmesuguste küsimustega, toetamaks riike positiivse vanemluse algatuste väljatöötamisel:

Otstarve & eesmärgid	<p>Milline on positiivse vanemluse algatuse üldine otstarve ja konkreetne eesmärk?</p> <p>[Eesmärgid - teavitada lapsevanemaid lastevastase vägivalla mõjust; anda teadmisi kehalise karistamise alternatiivide kohta; või vägivalla varajane tuvastamine]</p>
Põhimõtted	<p>Millistel põhimõtetel positiivse vanemluse algatus põhineb ja kuidas mõjutavad need põhimõtted programmi väljatöötamist, rakendamist ja hindamist?</p> <p>[Eesmärgid – laste õigused, teadusuuringutel põhinev, tõenditel põhinev, kaasatus ja koostöö]</p>
Lähenemise tüüp	<p>Millist lähenemist positiivse vanemluse algatuses rakendatakse?</p> <p>[Lähenemised – käitumuslik või õigustepõhine]</p>
Programmi tüüp	<p>Millist tüüpi programm valitakse positiivse vanemluse algatuse jaoks?</p> <p>[Universaalne – selektiivne - indikatiivne; osalemine võib olla kohustuslik või vabatahtlik]</p>
Meetodid	<p>Milliseid metodoloogiad, meetodeid ja vahendeid kasutatakse?</p> <p>[Meetodid – avalikud kampaaniad, lapsevanemate tugiprogramm, rahvatervisealane sekkumine jne]</p>
Tõendid	<p>Kas on olemasolevaid tõendus põhiseid mudeleid, mida saaks kohandada?</p> <p>Millised on meid huvitavad tõendipõhjaga seotud põhikriteeriumid?</p> <p>Kas need vastavad peamistele põhimõtetele, millele soovime oma tegevuse rajada?</p>
Vahendite leidmine	<p>Milline on kõige kulutõhusam lähenemine?</p> <p>Kuidas saaks maksimeerida mõju ja kulutustest saadavat tulu?</p> <p>Kust saaks hankida vahendeid?</p>
Rakendamine	<p>Kes on rakenduspartnerid?</p> <p>Milliseid samme tuleb teha, et need osalejad kaasata?</p> <p>Kuidas saaks koordineerimist, koostööd ja vahetustegevust korraldada ja edendada?</p>
Hindamine	<p>Mida on vaja, et tagada algatuse piisav hindamine?</p>

Vägivallatu lapsepõlv

Programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ eesmärk on edendada laste kehalise karistamise keelu täieulatuslikku rakendamist Läänemere piirkonnas läbi koostöölise, paljusid sidusrühmi hõlmava planeerimise ja tegevuse. Programmi juhib Läänemeremaade Nõukogu ning kaasrahastab Euroopa Komisjon. www.childrenatrisk.eu/nonviolence

---

Läänemeremaade Nõukogu

1992. aastal asutatud Läänemeremaade Nõukogu (LMN) on regionaalset valitsustevahelist koostööd ja dialoogi võimaldav poliitiline foorum. LMN osalisriigid on Taani, Eesti, Soome, Saksamaa, Island, Läti, Leedu, Norra, Poola, Venemaa ja Rootsi ning Euroopa Komisjon. LMN tegutseb oma võrgustike ja ekspertrühmade kaudu. 1998. aastal alustas LMN tööd ÜRO lapse õiguste konventsiooni rakendamiseks. LMN riskilaste ekspertrühm (CBSS Expert Group on Children at Risk) suhtleb riiklike, piirkondlike ja rahvusvaheliste sidusrühmadega, et lõpetada kuritarvitamine, ärakasutamine, inimkaubandus ja kõik laste vastu suunatud vägivalda vormid. www.cbss.org

---

Piirkondlik algatus ja partnerlus

Programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ viiakse läbi partnerluses Eesti, Soome, Läti ja Rootsi ministereeriumidega ning Poola laste õiguste ombudsmaniga. Lisaks on ekspertkoosolekutel osalenud ning panustanud programmi ja juhendaruannetesse valitusministereeriumide, riiklike parlamentide, laste ombudsmani, akadeemiliste ringkondade ja organisatsioonide esindajad, samuti lapsed enamikest Läänemere piirkonna riikidest. Osalenud on ka eksperdid teistest Euroopa riikidest ja asutustest.

Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatus

Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatuse raames tehakse koostööd valitsuste ja valitsusväliste organisatsioonidega, et saavutada ülemaailmne laste kehalise karistamise keelustamine ja kaotamine. Algatus on programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ rahvusvaheline partner. www.endcorporalpunishment.org

---

Juhendaruanded

Sammsammulised juhised

lapse õiguste konventsiooni rakendamiseks, et lõpetada kehalise karistamise kasutamine

---

Vägivallatu lapsepõlve tagamine –

juhised kehalise karistamise keelu rakendamiseks kodus keskkonnas

---

Vanemlus vägivallatu lapsepõlve heaks –

positiivne vanemlus kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks

---

Vägivallatut lapsepõlve toetavate ühiskondade rajamine – teadlikkuse suurendamise kampaaniad kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks

---

Teenuseosutajad vägivallatu lapsepõlve eestseisjatena – teenuste osutamine lastele ja vanematele kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks

---

Vägivallatu lapsepõlve heaks tehtud edusammude jälgimine – hoiakute ja käitumise muutuste mõõtmine kehalise karistamise kasutamise lõpetamiseks

---

Programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ juhib
Läänemeremaade Nõukogu partnerluses alljärgnevatega:

Sotsiaalministeerium, Eesti
Sotsiaal- ja tervishoiuministeerium, Soome
Hoolekandeministeerium, Läti
Laste õiguste ombudsman, Poola
Tervishoiu- ja sotsiaalministeerium, Rootsi
Igasuguse laste kehalise karistamise lõpetamise ülemaailmne algatus

Lisateave programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ kohta, sealhulgas selle juhendaruanded ja kampaania on saadaval aadressil www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Lisateave programmi „Vägivallatu lapsepõlv“ kohta, sealhulgas selle juhendaruanded ja kampaania on saadaval aadressil www.childrenatrisk.eu/nonviolence

Projekti kaasrahastab Euroopa Liit õiguste, võrdõiguslikkuse ja kodakondsuse programmi 2014-2020 raames. See trükkis peegeldab vaid selle autorite vaateid ning Euroopa Komisjoni ei saa pidada vastutavaks ühegi siinsisaldava teabe kasutuse eest.

GLOBAL INITIATIVE TO
**End All Corporal
Punishment of Children**